

EXECUTIE VAN EEN AANDEEL IN EEN GEMEENSCHAP¹

Dit artikel is geschreven door mr. J.D. (Jan Dirk) van Vlastuin, advocaat en partner bij bvd advocaten. De praktijk van Jan Dirk van Vlastuin is ondernemingsgericht. Daarnaast heeft hij een bijzondere belangstelling voor het beslag- en executierecht en het tuchtrecht voor gerechtsdeurwaarders

Het leggen van beslag op een goed is vaak een routineklus. Maar het leggen van beslag op een aandeel in een zaak of een recht, levert in de praktijk regelmatig problemen op. In dit artikel worden de verschillende situaties die zich daarbij kunnen voordoen, besproken.

DE VERSCHILLENDE CATEGORIEËN

Allereerst komt de situatie aan de orde waarbij een privé-schuld van één van de echtgenoten wordt verhaald op goederen van de huwelijksgemeenschap. Daarbij zal ik ook ingaan op de verhaalsmogelijkheden voor schuldeisers na de ontbinding van de huwelijksgemeenschap. Daarna zal ik aandacht besteden aan de mogelijkheid om beslag te leggen op het aandeel in een eenvoudige gemeenschap. Daarvan is sprake indien meer personen eigenaar zijn van één object.

Tenslotte zal ik ingaan op de executie van een aandeel in een bijzondere gemeenschap. Daaronder valt niet alleen het aandeel van een erfgenaam in de onverdeelde nalatenschap maar ook het aandeel van een voormalig vennoot in het vermogen van een ontbonden vennootschap onder firma (of maatschap of rederij) en het aandeel in een ontbonden huwelijksgemeenschap.

VERHAAL OP DE HUWELIJKSGEMEENSCHAP VOLGENS HUIDIG RECHT²

Een – in gemeenschap van goederen gehuwde – echtgenoot kan zowel eigen schulden aangaan als schulden van de gemeenschap. Op grond van artikel 1:96 lid 1 BW kunnen beide soorten schulden worden verhaald op de goederen die deel uitmaken van de huwelijksgemeenschap. Hoewel de gemeenschap niet aansprakelijk is voor de privé-schulden van een echtgenoot, kunnen deze schulden wel op de gemeenschap worden verhaald. Op die grond kan bijvoorbeeld voor een (privé) schuld van de man beslag worden gelegd op het inkomen van de vrouw. Dat kan zelfs indien uitsluitend de man is veroordeeld tot betaling van die schuld.

Omdat in dit geval sprake is van een speciale wettelijke regeling die toestaat dat voor de vordering van één van de echtgenoten alle goederen van de gemeenschap uitgewonnen kunnen worden, kan deze executie zonder speciale formaliteiten plaatsvinden. Er hoeft bijvoorbeeld geen beslag te worden gelegd op het aandeel van de man in een tot de gemeenschap behorend goed. Simpelweg kan worden volstaan met het leggen van een beslag ten laste van de man op een (in de huwelijksgemeenschap

gevallen) goed van de vrouw. Deze situatie is geregeld in artikel 435 lid 3 Rv waarin wordt gesproken van een beslag op een goed dat aan een ander dan de schuldenaar toebehoort, welk beslag ten laste van de schuldenaar wordt gelegd.

Wie is beslagene

Het arrest Ontvanger/ABN Amro Bank³ (ook wel genoemd “bankrekening mevrouw Van Schoonhoven”) heeft op dit punt wel tot enige verwarring geleid. Die uitspraak heeft betrekking op een situatie als hiervoor beschreven waarbij door de Ontvanger ten laste van de man (Colle) beslag is gelegd op een concreet in het beslag genoemde bankrekening ten name van de vrouw (Van Schoonhoven). Omdat de Ontvanger in het beslagexploot niet had vermeld dat deze bankrekening deel uitmaakte van de huwelijksgemeenschap tussen Colle en Van Schoonhoven, had de bank verklaard dat het beslag geen doel getroffen had daar tussen haar en Colle geen rechtsverhouding bestond. Naar aanleiding daarvan heeft de

In het tweede lid wordt melding gemaakt van een beslag op een goed van een ander, welk beslag ten laste van die ander wordt gelegd. Er kan ten laste van de ander beslag worden gelegd op het goed van een ander in de bijzondere situatie waarin een ander dan de schuldenaar is veroordeeld om tenuitvoerlegging van een executoriale titel op zijn goed te dulden. Daarvan kan sprake zijn bij een vordering die bevoorrecht is op een bepaald goed.⁴ Hoewel de eigenaar van dat bepaalde goed zelf niet aansprakelijk is voor de betreffende vordering, kan die vordering wel op zijn goed worden verhaald. In het bijzondere geval dat hij ook is veroordeeld om die tenuitvoerlegging te dulden, kan het beslag ten laste van hemzelf worden gelegd. Daaruit volgt dat als die derde niet is veroordeeld om de tenuitvoerlegging op zijn goed te dulden, het beslag niet ten laste van hem maar ten laste van de schuldenaar moet worden gelegd. De derde (die niet zelf is veroordeeld) kan zich volgens de regeling van artikel 435 lid 3 Rv schriftelijk verzetten tegen die tenuitvoerlegging, waarna het beslag tegens hem slechts geldt als een conservatoir beslag en kan de executie ten laste van hem pas plaatsvinden nadat hij zelf is veroordeeld om die executie te dulden. Daarom heeft de Hoge Raad ten onrechte geoordeeld dat een dergelijk beslag zonder expliciete veroordeling toch ten laste van de derde (wiens goed in beslag wordt genomen) moet worden gelegd (vanwege het enkele feit dat beslag wordt gelegd op het goed van de derde) zonder rekening te houden met de verschillende situaties die in artikel 435 Rv zijn geregeld.⁵

Mijn standpunt is dat het beslag uitsluitend gelegd mag worden ten laste van de schuldenaar, tenzij sprake is van een ander die expliciet is veroordeeld om tenuitvoerlegging op zijn goed te dulden. Indien voor een schuld van de man beslag wordt gelegd op een (in de huwelijksgemeenschap gevallen) goed van de vrouw, wordt de vrouw geen schuldenaar en ook geen beslagene. Vooral bij een derdenbeslag dient de beslaglegger uiteraard wel duidelijk aan te geven op welke grond hij beslag legt op het goed van de ander. In het door de Hoge Raad behandelde geschil had de Ontvanger het bij de bank ontstane misverstand eenvoudig kunnen en moeten voorkomen door aan te geven dat hij ten laste van de man beslag legt op hetgeen de bank aan de vrouw (waarmee de man in gemeenschap van goederen gehuwd is) verschuldigd is. Zonder de

Met zijn uitspraak verwacht de Hoge Raad artikel 435 lid 3 Rv met het tweede lid van datzelfde artikel.

Hoge Raad aangegeven dat in die situatie het derdenbeslag ten laste van de vrouw gelegd had moeten worden, omdat de vrouw de geëxecuteerde of beslagene is. Dat de vrouw zelf geen schuldenaar is met betrekking tot de vordering waarvoor beslag wordt gelegd, staat er volgens de Hoge Raad niet aan in de weg dat beslag wordt gelegd ten laste van de vrouw.

Daarmee verwacht de Hoge Raad het hiervoor genoemde artikel 435 lid 3 Rv met het tweede lid van datzelfde artikel. De wetgever heeft in artikel 435 de volgende situaties onderscheiden:

- Lid 2: beslag op een goed van een ander, welk beslag ten laste van die ander wordt gelegd.
- Lid 3: beslag op een goed van een ander, welk beslag ten laste van de schuldenaar wordt gelegd.

mededeling dat sprake is van een huwelijksgemeenschap tussen de genoemde personen, is het voorspelbaar dat de bank zal verklaren dat het beslag geen doel heeft getroffen. Dat praktische probleem zal daarom ook op deze praktische wijze opgelost moeten worden.

VERHAAL OP DE HUWELIJKSGEMEENSCHAP VOLGENS KOMEND RECHT⁶

Ook volgens het komende huwelijksgoederenrecht (dat alleen werkt ten aanzien van huwelijken die na de invoering op 1 januari 2018 zijn gesloten) blijft gelden dat zowel privé- als gemeenschapsschulden verhaald kunnen worden op de goederen van de gemeenschap. Ook volgens het komende recht kan voor een (privé) schuld van de man beslag worden gelegd op het inkomen van de vrouw. Ook indien uitsluitend de man is veroordeeld tot betaling van die schuld. Artikel 1:96 lid 1 BW wordt dus niet gewijzigd.

Er komt echter een nieuw derde lid van artikel 1:96 BW. Daarin is bepaald dat de opbrengst van een uitgewonnen gemeenschapsgoed slechts voor de helft mag worden aangewend voor betaling van een privéschuld van een echtgenoot. De andere helft van de executieopbrengst moet aan de andere echtgenoot worden afgedragen en valt voortaan buiten de gemeenschap. De uitwinning van een gemeenschapsgoed leidt op die manier tot de verdeling van dat goed.

Per 1 januari 2018 wordt een nieuw derde lid van artikel 1:96 BW ingevoerd. Daarin is bepaald dat de opbrengst van een uitgewonnen gemeenschapsgoed slechts voor de helft mag worden aangewend voor betaling van een privéschuld van een echtgenoot.

De andere echtgenoot hoeft de executie van dat goed niet af te wachten. Zodra een schuldeiser van een echtgenoot verhaal zoekt op een goed van de gemeenschap, heeft de andere echtgenoot het recht om dat goed over te nemen tegen betaling van de helft van de waarde van dat goed. Uitgangspunt blijft dat een schuldeiser van één van de echtgenoten ook voor een privéschuld en op grond van het tegen die echtgenoot gewezen vonnis, zonder verdere formaliteiten verhaal kan zoeken op de goederen van de gemeenschap.

Ontbonden huwelijksgemeenschap

Sinds 1 januari 2012 is het tijdstip van de ontbinding van een huwelijksgemeenschap in geval van echtscheiding vervroegd. Voorheen vond deze ontbinding pas plaats na inschrijving van de echtscheidingsbeschikking in de registers van de burgerlijke stand. Thans wordt de gemeenschap ontbonden op het tijdstip van indiening van het verzoek tot echtscheiding.⁷

Gelukkig is artikel 1:100 lid 2 BW toen gehandhaafd. Daarin is bepaald dat degenen die op het tijdstip van de ontbinding een vordering op de gemeenschap hebben, deze vordering ook na de ontbinding op de gemeenschap mogen verhalen zolang die niet is verdeeld.⁸ In de praktijk bestaat daarover geen onduidelijkheid en spreekt die wettelijke bepaling voor zich.⁹

Zodra de verdeling van de in de gemeenschap vallende zaken is geëffectueerd en de zaken daadwerkelijk zijn geleverd, behoren deze toe aan één van de voormalige echtgenoten persoonlijk. Daarop kunnen in beginsel alleen de schulden worden verhaald waarvoor hij of zij zelf aansprakelijk is. Tot 2012 bepaalde de wet dat voormalige echtgenoten na ontbinding van het huwelijk voor de helft aansprakelijk bleven voor de persoonlijke schulden van de andere echtgenoot. Die regeling is inmiddels vervallen. In plaats daarvan bepaalt artikel 1:102 BW thans dat echtgenoten na ontbinding van de huwelijksgemeenschap hoofdelijk aansprakelijk worden voor de op dat moment bestaande persoonlijke schulden van de andere echtgenoot (die in de gemeenschap zijn gevallen). Die vorderingen – waarvoor de betreffende echtgenoot niet zelf aansprakelijk was – kunnen echter alleen worden verhaald op hetgeen de niet aansprakelijke echtgenoot uit hoofde van de verdeling heeft ontvangen.

Een ontbonden maar nog niet verdeelde huwelijks-gemeenschap, valt in de categorie bijzondere gemeenschap. Op welke manier beslag kan worden gelegd op een zaak die in een bijzondere gemeenschap valt, komt later aan de orde. Eerst zal ik ingaan op eenvoudige gemeenschap.

EENVOUDIGE GEMEENSCHAP¹⁰

Van een eenvoudige gemeenschap is sprake indien een vermogensbestanddeel meer eigenaren heeft. Twee beleggers die samen een winkelpand hebben gekocht, zijn daarvan een simpel voorbeeld. Net als ongehuwd samenwonende partners die samen een woning bezitten. Maar ook de partijen die een bedrag (bij een notaris) in depot storten in afwachting van een rechterlijke beslissing, worden aangemerkt als deelgenoten in een eenvoudige gemeenschap. Tussen de rechthebbenden geldt het uitgangspunt dat niemand tegen zijn wil in een onverdeeldeheid hoeft te blijven. Ieder van de deelgenoten kan dus op ieder moment verdeling verlangen. Die regel geldt niet alleen voor de deelgenoten zelf. Ook hun persoonlijke schuldeisers kunnen op grond van artikel 3:180 BW verdeling vorderen van de eenvoudige gemeenschap. Indien een schuldeiser vreest dat het aandeel in de gemeenschap niet simpel kan worden uitgewonnen, kan hij er dus voor kiezen om zelf eerst verdeling van de gemeenschap te vorderen. Als een schuldeiser zijn vordering wil verhalen ten laste van iemand die voor een onverdeeld aandeel eigenaar is van een woning, kan de schuldeiser verdeling van de woning vorderen.¹¹ Daarbij zijn er twee opties:

- de woning wordt aan de schuldenaar toebedeeld en deze krijgt een schuld wegens overbedeling aan de voormalige andere deelgenoot.
- de woning wordt aan de andere deelgenoot toebedeeld en de schuldenaar krijgt een vordering op hem.

In het eerste geval kan de schuldeiser zich na de verdeling verhalen op de hele onroerende zaak en in het laatste geval kan hij derdenbeslag leggen onder degene aan wie de woning is toebedeeld.

De schuldeiser kan er echter ook voor kiezen om geen verdeling te vorderen. In dat geval kan hij beslag leggen op het (onverdeelde) aandeel van de schuldenaar in de

betreffende zaak en dat aandeel executoriaal verkopen. De executoriale koper heeft vervolgens de mogelijkheid om deelgenoot te blijven of om verdeling van het goed te vorderen. Indien de executoriale koper een aandeel heeft gekocht in een beleggingspand met een goede huurprofiel, zal hij wellicht als nieuwe deelgenoot willen profiteren van die inkomsten. Maar voor hem – als nieuwe deelgenoot – geldt ook dat hij op ieder moment verdeling kan vorderen.

De executie van het aandeel in een goed vindt ingevolge artikel 437 Rv op dezelfde wijze plaats als de executie van het goed zelf. Het beslag op een aandeel in een onroerende zaak wordt dus op dezelfde manier gelegd als het beslag op de hele onroerende zaak. En het beslag op het onverdeeld aandeel in een depot, wordt op dezelfde manier gelegd als ieder ander derdenbeslag.

Als beslag wordt gelegd op het onverdeeld aandeel van de schuldenaar in een goed, moet dat duidelijk in het beslagexploot worden omschreven. De Hoge Raad heeft in 2001¹² in het arrest LISV / Grifhorst benadrukt dat het beslag op een aandeel in een goed volstrekt iets anders is dan het beslag op het goed zelf.¹³ In die zaak was ten laste van de man beslag gelegd op een ten name van de man staande onroerende zaak die deel uitmaakte van een onverdeelde ontbonden huwelijks-gemeenschap, voor een schuld van de man die na ontbinding van het huwelijk was ontstaan. Omdat geen sprake was van een schuld uit de huwelijksperiode, kon deze niet op de gemeenschap worden verhaald. Wel had deze schuldeiser beslag kunnen leggen op het aandeel van de man in de onroerende zaak. Er was echter ten onrechte beslag gelegd op zijn (hele) onroerende zaak. Omdat de woning na de beslaglegging was overgedragen aan de vrouw, moest de beslaglegger het beslag uiteindelijk opheffen.

Omdat de woning in het hiervoor genoemde arrest viel in de ontbonden huwelijks-gemeenschap, was sprake van een bijzondere gemeenschap als bedoeld in artikel 3:189 BW. De Hoge Raad merkt op dat daarvoor niet van belang is of sprake is van één of meer gemeenschappelijke goederen. De rechtsverhouding tussen de deelgenoten is van doorslaggevend belang voor de vraag of sprake is van een eenvoudige of van een bijzondere gemeenschap.¹⁴

In de volgende paragraaf zal verder worden ingegaan op

de regels die gelden met betrekking tot het beslag op een aandeel in een bijzondere gemeenschap.

BIJZONDERE GEMEENSCHAP ¹⁵

Volgens de wet is sprake van een bijzondere gemeenschap in geval van een ontbonden huwelijksgemeenschap, een ontbonden gemeenschap van een geregistreerd partnerschap, maatschap, vennootschap of rederij en voor de gemeenschap van een gebouw waarvan de splitsing in appartementsrechten is opgeheven alsmede bij een gemeenschap van een nalatenschap. Zoals hiervoor reeds aangegeven, is volgens de Hoge Raad het aantal goederen dat deel uitmaakt van die gemeenschap niet van belang. Het gaat om de rechtsverhouding tussen de deelgenoten.

Verdeling

Zodra de verdeling van een bijzondere gemeenschap is geëffectueerd, is uiteraard niet langer sprake van een gemeenschap. De verdeling zelf heeft geen goederenrechtelijk effect. Nadat afspraken zijn gemaakt over de verdeling, dient uiteraard de levering plaats te vinden aan de deelgenoot aan wie het goed is toebedeeld. Interessant is in dat verband de uitspraak van de voorzieningenrechter van de rechtbank Overijssel van 18 december 2014¹⁶ waarin – onder verwijzing naar de wetsgeschiedenis – wordt overwogen dat de verdeling (en niet de levering) van de in de gemeenschap vallende zaken cruciaal is. Onder verdeling wordt in dit verband verstaan het bepalen hetgeen ieder van de deelgenoten toekomt. Zodra die (materiële) verdeling heeft plaatsgevonden, is volgens de voorzieningenrechter niet langer sprake van een bijzondere maar van een eenvoudige gemeenschap. Dat interessante standpunt strookt niet met de uitspraak van de Hoge Raad in de zaak LISV/Grifhorst. In die zaak was na de echtscheiding een overeenkomst tot verdeling gesloten waarbij de woning aan de vrouw was toebedeeld. Omdat was verzuimd de woning ook aan haar te leveren, werd vier jaar later door een schuldeiser van de man beslag gelegd op de woning. Volgens de Hoge Raad diende deze situatie te worden aangemerkt als een bijzondere (en niet als een eenvoudige) gemeenschap, ongeacht

het feit dat deze bijzondere gemeenschap slechts uit één zaak bestond. De voorzieningenrechter van de rechtbank Overijssel komt nu in een vergelijkbare zaak tot een ander oordeel. De onderbouwing acht ik overtuigend maar zijn oordeel kan niet worden aangemerkt als de thans geldende leer.

Verhaal

Met betrekking tot het aandeel in een bijzondere gemeenschap bepaalt de wet dat een deelgenoot niet over zijn aandeel in een tot de gemeenschap behorend afzonderlijk goed kan beschikken en dat zijn schuldeisers zo'n aandeel ook niet kunnen uitwinnen zonder toestemming van de overige deelgenoten. De achtergrond van die bepaling is dat deelgenoten in een bijzondere gemeenschap niet zonder hun wil met (voor ieder afzonderlijk goed) telkens andere medegerechtigden worden geconfronteerd. Anders zou een erfgenaam zijn aandeel in de woning die deel uitmaakt van de nalatenschap kunnen vervreemden aan een derde en zijn aandeel in de auto weer aan een ander. Voor de mede-erfgenamen zou daardoor een ingewikkelde situatie kunnen ontstaan.

Het is echter wel mogelijk dat een deelgenoot zijn aandeel in de hele gemeenschap vervreemdt en schuldeisers mogen ook zijn aandeel in die hele gemeenschap uitwinnen.¹⁷ Over de vraag op welke wijze dat aandeel kan worden uitgewonnen, verschillen de meningen. De wetgever is er destijds van uitgegaan dat dit beslag – vanwege het ontbreken van een aparte wettelijke regeling – wordt gelegd volgens de regels van artikel 474bb Rv.¹⁸ Dat artikel bevat de zogenaamde vangnetregeling voor de executie van rechten waarvan de executie nergens in de wet is geregeld. In dat geval kan de executie plaatsvinden overeenkomstig de bepalingen die gelden voor de executie van roerende zaken (tenzij uit de aard van het recht anders volgt). De gedachte is dat bijvoorbeeld het aandeel in een nalatenschap conform die regeling door middel van één beslagexploot als afzonderlijk goed in beslag genomen en executoriaal verkocht kan worden. In de praktijk stuit dat echter op praktische bezwaren. Indien de betreffende nalatenschap een banksaldo of een

Hoewel het simpel lijkt om het aandeel in de totale gemeenschap als apart object in zijn geheel in beslag te nemen en executoriaal te verkopen, is daarbij buitengewone oplettendheid vereist.

effectenportefeuille omvat, heeft de beslaglegging (door de aanzegging daarvan aan de schuldenaar) niet automatisch tot gevolg dat de bank waar de bank- of effectenrekening loopt, deze rekening zal blokkeren. Het beslag zal pas blokkerende werking hebben en effectief zijn nadat de beslaglegging overeenkomstig artikel 474bb lid 3 Rv ook aan de derde is betekend. Voor het geval alle activa aan de andere deelgenoten worden toebedeeld en de schuldenaar een vergoeding wegens onderbedeling ontvangt, zal ook veelal betekening aan de andere deelgenoten noodzakelijk zijn.

In verband met die praktische problemen heeft de procureur generaal in zijn conclusie bij het arrest LISV/Grifhorst aangegeven dat als artikel 474bb Rv van toepassing is, het beslag op een aandeel in een bijzondere gemeenschap gelegd moet worden door het aandeel in ieder goed afzonderlijk in beslag te nemen op de voor dat specifieke goed geldende wijze. Dat is ook het systeem dat artikel 437 Rv voorschrijft voor de executie van een aandeel in een eenvoudige gemeenschap.¹⁹ De procureur generaal wijst er op dat – ook als het aandeel in de totale gemeenschap als één object executoriaal zal worden verkocht – de levering van de verschillende goederen die deel uitmaken van die gemeenschap, zal moeten plaatsvinden volgens de speciale regels die gelden voor die afzonderlijke goederen. Daarvoor is dan wel nodig dat de executant weet welke goederen deel uitmaken van de nalatenschap. Hoewel het simpel lijkt om het aandeel in de totale gemeenschap als apart object in zijn geheel in beslag te nemen en executoriaal te verkopen, is daarbij buitengewone oplettendheid vereist. Het aan de schuldenaar zelf

betekende exploit van beslaglegging heeft geen blokkerende werking. Betekening aan de andere deelgenoten en aan alle betrokken derden is daarom noodzakelijk evenals inschrijving van het beslag in het Kadaster. Indien deze inschrijving niet plaatsvindt, kunnen de gezamenlijke deelgenoten immers tot verkoop en levering van onroerende zaken overgaan. Als de bijzondere gemeenschap onroerende zaken omvat, zullen deze onroerende zaken expliciet en onder vermelding van de kadastrale nummers in het beslagexploot genoemd moeten worden. Anders kan op grond van artikel 20 van de Kadasterwet geen inschrijving in het Kadaster plaatsvinden.

Op grond van deze praktische problemen, wordt in de praktijk zelden of nooit beslag gelegd op het onverdeeld aandeel in een bijzondere gemeenschap als één object op de wijze die is bedoeld in artikel 474bb Rv. Men kiest er veelal voor om – ondanks het wettelijke verbod – toch beslag te leggen op het aandeel van de schuldenaar in de afzonderlijke objecten volgens de voor dat afzonderlijke goed geldende regels. Daarbij wordt regelmatig een tussenoplossing gehanteerd waarbij de verschillende goederen die deel uitmaken van de bijzondere gemeenschap bij afzonderlijke exploiten (volgens de voor dat specifieke goed geldende regels) in beslag worden genomen en waarbij in deze afzonderlijke exploiten wordt vermeld dat beslag is gelegd op het aandeel van de schuldenaar in de bijzondere gemeenschap waarvan onder meer deel uitmaakt het daarna genoemde object, met vermelding dat de andere vermogensbestanddelen die in de genoemde bijzondere gemeenschap vallen, bij afzonderlijke exploiten conform de voor die afzonderlijke goederen geldende regels in beslag genomen zullen worden. Die oplossing lijkt mij goed te verdedigen. Op die manier wordt het hiervoor geschetste probleem (dat de levering van het aandeel in de afzonderlijke goederen zal moeten plaatsvinden volgens de voor die goederen geldende regels) opgelost. De rechtspraak is daarvan echter nog niet overtuigd. Het Gerechtshof Arnhem-Leeuwarden heeft op 31 december 2013²⁰ reeds geoordeeld dat de Rabobank op onjuiste wijze beslag heeft gelegd op het aandeel van de zoon in een onroerende zaak die deel uitmaakt van de na-

latenschap van zijn ouders. Het Hof wijst er op dat schuldeisers van een erfgenaam niet zonder toestemming van de andere deelgenoot beslag kunnen op een onroerende zaak die deel uitmaakt van de bijzondere gemeenschap. In de uitspraak is overigens vermeld dat die onroerende zaak niet het enige maar wel het belangrijkste vermogensbestanddeel vormt van die nalatenschap. Daarnaast geeft het Hof aan dat dit beslag volgens de Parlementaire geschiedenis moet worden gelegd op de voet van artikel 474bb Rv. Dat standpunt wordt op 21 juli 2015²¹ door het Hof herhaald in een zaak waarin ten laste van een voormalige vennoot beslag is gelegd op zaken die toebehoren aan een ontbonden vennootschap onder firma en dus ook worden aangemerkt als een bijzondere gemeenschap. In beide zaken heeft het Hof niet onderzocht of de beslaglegger mogelijk ook alle andere zaken die in de gemeenschap vallen bij afzonderlijke exploitatie in beslag heeft genomen en of de beslaglegger op die manier mogelijk toch beslag heeft gelegd op het aandeel in alle goederen die vallen in de bijzondere gemeenschap. In verband met deze nogal stellige uitspraken van het Gerechtshof Arnhem-Leeuwarden levert het dus grote risico's op om beslag te leggen op een andere wijze dan

is vermeld in artikel 474bb Rv. Maar of de door dat Hof aangegeven route de enig mogelijke wijze is waarop deze executie plaats dient te vinden, blijft voor mij de vraag.

Verhaal na verdeling

Daarnaast heeft de beslaglegger op het aandeel in een bijzondere gemeenschap uiteraard ook het recht om verdeling te vorderen. Zodra de verdeling is uitgevoerd, kan de beslaglegger de aan zijn schuldenaar toebedeelde goederen uitwinnen. Als alle goederen aan de andere deelgenoten zijn toebedeeld, zullen deze aan de schuldenaar een vergoeding wegens overbedeling moeten voldoen. Onder die andere voormalige deelgenoten kan in dat geval derdenbeslag worden gelegd.

AFSLUITING

Al met al levert de executie van een aandeel in een (bijzondere) gemeenschap inderdaad extra uitdagingen op voor de schuldeiser en de executerende deurwaarder. Met dit artikel wordt beoogd om de verschillende opties in kaart te brengen en daar oplossingen voor aan te bieden.

Jan Dirk van Vlastuin

- 1 Met dank aan Jeroen Nijenhuis, gerechtsdeurwaarder te Amersfoort, die mij inspireerde tot het schrijven van dit artikel.
- 2 De invoering van het op 28 maart 2017 door de Eerste Kamer aangenomen nieuwe huwelijksgoederenrecht zal gelden voor degenen die onder het nieuwe recht zullen trouwen. Voor iedereen die reeds voor de invoering van het nieuwe recht is gehuwd, blijft het huidige recht gelden.
- 3 HR 23 oktober 1998, NJ 1999/130. Elders in dit nummer van *de Gerechtsdeurwaarder* ook besproken door Prof. mr. A.W. Jongbloed
- 4 Voor deze voorrechten zie de artikelen 3:283 tot en met 287 BW.
- 5 Ook Tuil betwijfelt of dit oordeel juist is. M.L. Tuil, *Verdelingsbeslagen* (diss. Rotterdam), Den Haag 2009, nr. 683-705.
- 6 Zie voor een meer uitgebreide historie van het huwelijksgoederenrecht met een omschrijving van de knelpunten van de nieuwe wettelijke huwelijksgoederengemeenschap voor de gerechtsdeurwaarderspraktijk de elders in dit nummer van *de Gerechtsdeurwaarder* opgenomen bijdrage van Prof. Mr. A.W. Jongbloed
- 7 Conform artikel 1:99 lid 1 onder b BW.
- 8 De wetgever kent daarbij ten onrechte goederenrechtelijk effect toe aan de verdeling. De enkele verbintenisrechtelijke afspraken over de verdeling, hebben niet tot gevolg dat sprake is van overgang van eigendom. Daarvoor dient eerst nog een levering plaats te vinden.
- 9 De uitspraak van Rechtbank Midden Nederland d.d. 4 april 2014, ECLI:NL:RBMNE:2014:1318, is een uitzondering op deze regel. Zie ook de kritische opmerkingen van Prof. Biemans in JOR 2014/278.
- 10 Zie voor de wettelijke regeling artikel 3:166 e.v. BW.
- 11 Voor praktijkvoorbeelden zie ECLI:NL:RBGRO:2010:BN0674 en ECLI:NL:RBARN:2011:BQ8269.

- 12 Hoge Raad 30 maart 2001, ECLI:NL:HR:2001:AB0805.
- 13 De Hoge Raad noemt als voorbeeld de vraag wie het genot van de zaak heeft en wie bevoegd is tot het gebruik of beheer. Die vragen kunnen niet worden beantwoord op basis van artikel 5:1 BW. Daarvoor is de achterliggende rechtsverhouding van belang alsmede de bepalingen over gemeenschap in boek 3 BW.
- 14 De Advocaat Generaal zag dat overigens anders. Ook de rechtbank Overijssel lijkt daarover een andere visie te hebben blijkens ECLI:NL:RBOVE:2014:7036. De Hoge Raad heeft ook zelf in het "turfschuur-arrest" (Hoge Raad 14 november 1969, NJ 1970, 283) geoordeeld dat het verbod om over een aandeel in een nalatenschap te beschikken, niet meer van toepassing is indien de nalatenschap nog maar uit één vermogensbestanddeel bestaat. Ook H.H. Lammers is van mening dat een bijzondere gemeenschap kan overgaan in een eenvoudige gemeenschap: zie Groene Serie Vermogensrecht, Overgang van bijzondere gemeenschap in eenvoudige gemeenschap bij: Burgerlijk Wetboek Boek 3, Artikel 189.
- 15 Zie voor de wettelijke regeling artikel 3:189 e.v. BW.
- 16 ECLI:NL:RBOVE:2014:7036.
- 17 Tenzij uit de rechtsverhouding tussen de deelgenoten anders voortvloeit: zie artikel 3:191 BW.
- 18 Het Gerechtshof Arnhem-Leeuwarden volgt die systematiek in zijn uitspraak van 21 juli 2015 onder verwijzing naar de Parlementaire Geschiedenis (ECLI:NL:GHARL:2015:5539).
- 19 ECLI:NL:PHR:2001:AB0805.
- 20 Gerechtshof Arnhem-Leeuwarden 31 december 2013, ECLI:NL:GHARL:2013:9956.
- 21 Gerechtshof Arnhem-Leeuwarden 21 juli 2015, ECLI:NL:GHARL:2015:5539.